

El dia que mossèn Joan Martí Alanis tornà a Montblanc. Viatge literari i vital

Xavier Pete Vega

*pete.xavi@gmail.com

RESUM

Joan Martí Alanis, que va ocupar els càrrecs de bisbe d'Urgell i copríncep d'Andorra (1971-2003), va ser director del Col·legi Episcopal de la Mare de Déu de la Mercè de Montblanc entre els anys 1957 i 1966, després d'estudiar la carrera d'Humanitats a la Universitat Pontifícia de Salamanca. A Montblanc és on tornà, mitjançant aquest article, acompanyat del sotasignat, amb qui comparteix una interessant conversa mentre els dos recorren la via que uneix Alcover i la capital de la Conca de Barberà, a bord d'una locomotora típica d'aquella època. L'acció se situa a principis del curs escolar, l'any que el prevere rep la designació de dirigir aquest internat educatiu i religiós de referència a Catalunya.

RESUMEN

Joan Martí Alanis, que ocupó los cargos de obispo de Urgel y copríncipe de Andorra (1971-2003), fue director del *Col·legi Episcopal de la Mare de Déu de la Mercè de Montblanc* entre los años 1957 y 1966, después de estudiar la carrera de Humanidades en la Universidad Pontificia de Salamanca. A Montblanc es donde vuelve en este artículo acompañado de su autor, con quien comparte una interesante conversación mientras los dos recorren las vías que unen Alcover y la capital de la Conca de Barberà a bordo de una locomotora típica de aquella época. La acción se sitúa a principios del curso escolar, el año que el presbítero recibe la designación de dirigir este internado educativo y religioso de referencia en Catalunya.

ABSTRACT

Joan Martí Alanis, that was bishop of Urgell and co-prince of Andorra (1971-2003), was also director of the Episcopal School of the Mare de Déu de la Mercè of Montblanc between the years 1957 and 1966, after studying the degree of Humanities at Salamanca's University. In Montblanc is where he returns together with the author of this article, with whom he holds an interesting conversation while they are traveling from Alcover towards the main village of the Conca de Barberà on board of a typical locomotive of that time. The action happens at the beginning of the scholar season, the year that the priest gets the designation for directing this religious and prestigious intership in Catalonia.

Xavier Pete Vega (Alcover, 1992) és graduat en Filologia Hispànica per la Universitat Rovira i Virgili i professor de llengua en actiu en diversos centres de formació del Camp de Tarragona. Ha col·laborat amb mitjans del territori, com ara el *Diari de Tarragona* i *El Vallenc*, on ha publicat diversos articles sobre l'arquebisbe Joan Martí Alanis i el seu germà Anton, exprofessor universitari al Canadà. També ha treballat a la secció de política d'*El Punt Avui*, ha participat com a ponent al "Congreso Internacional de Jóvenes Investigadores del Siglo de Oro", promogut per la Universitat de Navarra, i ha publicat un treball sobre els germans Martí Alanis al novè volum dels *Papers de Recerca Històrica de la Societat Andorrana de Ciències*. Actualment és comissari d'una mostra-exposició itinerant sobre la vida i l'obra del bisbe Joan.

No hi ha un dia a la vida d'un investigador que no s'imagini una conversa amb un dels milers de reis, prínceps i cavallers que ha pogut conèixer tan sols bibliogràficament. I no necessàriament un com Sant Jordi. De fet, el príncep que es podria haver revelat al meu davant —si s'hagués donat el cas— no fou com els que dugueren llança i armadura, però hauria irradiat una gran sensibilitat ètica compartint taula en un bon restaurant d'Alcover amb homes com ara Albert Palacín, Ramon Viñas, Nemesi Marqués i Jaume Pujol. Plebà, constitucionalista, capellà i arquebisbe, alguns emèrits, per aquest ordre. Amb tots quatre asseguts al voltant d'una taula Joan Martí fou més present que mai des que morí fa 10 anys.

Entre aperitius diversos i vi de la terra, anà sobrevolant en aquest dinar antològic, en què em convidaren, el nom del prevere que amb 28 anys hagué de buscar Montblanc entre les destinacions dels ferrocarrils que sortien regularment des de l'estació d'Alcover, on l'havien esperat els pares en acabar l'etapa universitària a Salamanca, el 1954. Allà hi fou enviat el 1957 per exercir de director i docent, i allà és on pretenc acompanyar-lo en un salt en el temps que tot just comença.

Des d'Alcover fins a Montblanc amb mossèn Joan Martí Alanis

Falten pocs minuts perquè el rellotge de l'andana de l'estació d'Alcover marqui les dues de la tarda. Els embalums —maletes, equipatges dins de caixes de cartró lligades amb cordes...— s'amunteguen al costat de l'escaleta del vagó. El tren comença la seva marxa. És com un rèptil que acaba de menjar i no vol posar-se en moviment. Els vagons de la locomotora fan olor d'una mescla de menjar i greix de tren. Alguns dels passatgers fan el viatge sense seient. Un jove Joan Martí, esprimatxat, d'orelles punxegudes i mans delicades i sedoses, s'asseu al costat de la finestra subjectant un llibre. No presta massa atenció al paisatge.

—Què està llegint? —l'he destorbat. Deixa la lectura, de per si difícil i incòmoda pels moviments del vagó, i em respon amb naturalitat.

—Henri de Lubac —tanca el llibre i n'acaricia la coberta—. Es tracta d'un dels teòlegs més renovadors d'Europa. No fa gaires anys que ha estat suspès com a professor per la Santa Seu en ser massa crític amb l'Església tradicional.

—Crec que vostè és l'únic d'aquest tren que sap llegir bé en anglès —li he robat un somriure discret— Se'l veu jove, aposto que no arriba als trenta anys. Què hi fa aquí sol llegint Lubac?

—Vaig al Col·legi Episcopal de la Mare de Déu de la Mercè. N'ha sentit a parlar? Es va fundar fa uns quatre anys i enguany m'hi estreno com a director. Veu això? —l'home, que no m'ha dit el seu nom, es treu un paper doblegat i segellat de la butxaca, com un telegrama—. Va enviar-m'ho el cardenal ara farà un temps. Ell m'ha encomanat la tasca d'emprendre aquesta primera etapa educativa. Un gran repte... M'ha demanat que hi donem una nova embranzida, ampliant cursos, i fent més obres. Vam trobar el convent mig abandonat, l'hort dividit en nou parcel·les distintes i venudes, i només disposem d'un trosset de terreny com a pati.

Es capaç de crear una aura de respecte i admiració al seu voltant. Parla amb força entusiasme del cardenal Benjamín de Arriba y Castro, arquebisbe de Tarragona en aquells temps, perquè fou l'impulsor d'aquesta escola per a desenes d'alumnes provinents de força indrets, fins i tot d'Andorra. Si no fos perquè el seu rostre pigat i innocent delata la seva juvenesa diria que té deu anys més. Els ulls, ametllats i petits, li brillen constantment. No sap que les haurà de passar magres.

—Sí. He sentit que té mancances de molts tipus.

—Així és. Si Déu vol això canviarà aviat. Hi ha pocs diners i les inversions són les que són. Hi falten mobles, calefacció, professors llicenciats..., però ens sobren les ganes de convertir el centre en un internat de referència. El bisbat hi té moltes

esperances. El primer any em van nomenar director espiritual. El qui era pròpiament el director era també rector de la parròquia, i no s'hi podia dedicar massa.

Joan Martí té les idees clares i converteix tots els entrebancs que em manifesta en autèntics objectius. Els dos tenim els mateixos anys (28), hem nascut al mateix poble —al Milà; ell, el 1928, i jo, el 1992— i compartim l'estima per educar.

—En els moments delicats és quan es tenen idees originals —giro la truita.

—En efecte.

—I què en pensa, de l'educació? Com s'ha de plantejar?

Mossèn Martí ha guardat fa uns segons el llibre que duu en una bossa de mà que l'acompanya. En treure-li el tema de l'ensenyament, la seva gesticulació canvia.

—El fet d'ensenyar als nois joves la llengua, les matemàtiques, les ciències..., és com observar que la societat avança amb pas ferm i decidida a millorar cada dia. El paper de la família és transcendental perquè els petits visquin en espais sans i enriquits per la tradició i la cultura pròpies. Nosaltres, els mestres —religiosos i laics— hem de saber preservar i fer entendre els valors de l'esforç i la constància.

—També es preocuparà d'inculcar-hi la religiositat, suposo.

—Donem un sentit cristià a totes les matèries que s'imparteixen, però com passa amb les esponges, cadascú s'amara segons la seva voluntat.

—Què serà el primer que farà com a director?
—l'interrogó. Reconec que és algú accessible i de resposta decidida. És comunicatiu i reflexiu alhora. Té arguments.

—Farem una plantació de pollancre al voltant de l'internat perquè els alumnes no es distreguin amb el que s'hi veu de l'exterior. Els vaig encarregar jo mateix i aquesta setmana arribaran. Demanaré a tot l'alumnat que també hi col·labori.

Forma part d'una fornada de joves professors que volen creure a millorar el món des de les aules del Col·legi de la Mercè. És l'únic que té cotxe propi, de moment; diu missa per a les diverses comunitats religioses que conviuen a Montblanc; és afeccionat a la música clàssica, i té una profunda decisió de promoure excursions naturals, els dijous, i visites al cinema, els diumenges, amb companys i alumnes.

—*Do you know why learning languages is so important?*¹

—La tècnica d'aprendre altres llengües consisteix a aprofitar la picardia de les circumstàncies —revela en Joan Martí Alanis—. Jo vaig començar a llegir la Bíblia en diferents idiomes, perquè això t'ajuda a familiaritzar-te amb llengües, i a llegir la Bíblia d'una altra manera. També, els altres llibres: en tinc en llengües originals. Per tant, tinc la meua filosofia per construir la meua biblioteca, formada a còpia de suar-hi molt i a còpia de pretendre buscar el millor. Tinc una colla de llibres amb un resum fet per mi, a les primeres planes, a llapis... Ara els guardo a la meua habitació del col·legi, on m'he instal·lat per fer-hi vida.

—No fa pinta d'haver deixat d'estudiar ni un instant des que s'hi va posar...

—No ho he deixat de fer mai —precisa—. Fa dos dies que he arribat de París per fer pràctica d'idiomes i aprendre millor el que és Europa. Ha estat molt dur! La primera vegada que vaig estar-hi, al matí anava a la Sorbona i, a la tarda, que la tenia lliure, anava a visitar monuments. També he estat a Londres aprenent l'anglès i he viscut en una pensió al costat de l'estació Victòria.

—Parlant d'estacions, s'apropa la nostra —tallo la seva intervenció—. I el català, l'ensenyen a la Mercè?

—A l'esbarjo, només per a aquells alumnes que ho volen. Jo tinc el costum de fer cantar una cançó en català després del *Cara al Sol*², a l'inici de totes les classes.

—És com un dissident en aquest aspecte. Li agradaria arribar a ser arquebisbe?

—No m'hi veig gaire, certament. Si s'ha de complir aquesta situació, caldria que arribés quan pogués estar-ne a l'altura.

El tren ha començat a reduir la velocitat. He viatjat fictíciament fins a Montblanc mantenint una conversa *exprés* amb un home que transpira un pensament pràctic, crític i estructurat que el permetrà ser arquebisbe en un futur. Montblanc i la Conca de Barberà esdevindran un esglaó de coneixement per a la seva vida, un lloc que recordarà amb estima i que l'homenatjarà el 2010 amb un passeig que portarà el seu nom. Per endavant, des d'aquest 1957, l'arquebisbe-bisbe emèrit d'Urgell i excopríncep d'Andorra tindrà nou anys de contacte acadèmic a la Mercè, que rebrà el grau de col·legi reconegut amb capacitat d'examinar els alumnes i celebrarà els Jocs Florals amb el diplomàtic Joan Estelrich, de mantenidor.

Inici d'una meteòrica trajectòria religiosa, pedagògica i política

Es podria dir que a Montblanc es començà a formar la personalitat de mossèn Joan Martí, on visqué nou anys rodejat de quantiosa burocràcia i transformacions a còpia de decisions insistents per construir un pol acadèmic que respongués a les necessitats educatives que tingué la societat de l'època. El projecte es reflectí en l'assoliment d'un creixement moral i humà notable de desenes de nois que acudiren a la Mercè atrets per una nova manera de concebre l'ensenyament o perquè els pares els obligaven a donar el pas, estimulant les seves possibilitats.

Si la vida no li hagués acabat reservant un altre camí, podria haver estat —uns anys abans— un d'aquells nois, la majoria d'ells procedents de famílies humils. Però l'home que feia cada nit l'últim recorregut pels passadissos freds i silenciosos d'aquell

col·legi, havia estat enviat a Salamanca per fer-hi Humanitats, ja que al Seminari tarragoní mancaven docents d'aquesta especialitat; així, doncs, prosseguí el sender eclesiàstic que li oferí el cardenal, el qual canvià els seus plans.

Diversos alumnes del Col·legi Episcopal de la Mare de Déu de la Mercè amb el professor i director del centre, mossèn Joan Martí Alanís, a la Torre dels Escipions l'any 1962.

D'esquerra a dreta, mossèn Albert Palacín, explebà de Montblanc; Xavier Pete, autor d'aquest treball; monsenyor Jaume Pujol, arquebisbe metropolità emèrit de l'arxidiòcesi de Tarragona; Ramon Viñas, catedràtic de Dret Internacional Privat i estret col·laborador del bisbe Joan Martí, i Nemesi Marqués, capellà, doctor en Dret i delegat personal del copríncep episcopal d'Andorra (Alcover, 7 de juny de 2019)

Després de cursar els estudis seminaristes a Tarragona de 1939 a 1951, fou ordenat sacerdot el 1957. No trigà gaire temps a destacar, tot i la seva prematuritat, per la seva capacitat d'obrar des de la pedagogia, l'ètica i el coneixement humanístic en les activitats d'orientació religiosa que es promogueren a l'arxidiòcesi metropolitana. El resultat d'aquesta aposta valenta de ser un home amb profundes inquietuds intel·lectuals s'observà amb claredat quan als anys seixanta, després de passar per la Mercè, agafà les regnes del Col·legi Menor Sant Pau Apòstol de Tarragona i rebé l'ofertament de ser director del Seminari, vicari episcopal d'Ensenyament i Doctrina de la Fe entre els anys 1969 i 1971, i vicepresident dels Patronats de les Escoles de suburbis de Tarragona i Reus.

A partir dels anys setanta fou quan la vida del docent i prevere de prometedores passes biogràfiques prengué nova volada, passant a ser de domini públic en convertir-se en bisbe d'Urgell, un

nomenament intervingut per Arriba y Castro. Aquesta situació també el portà a compaginar el ministeri diocesà amb el govern, en qualitat de cap d'estat i màxim sobirà, d'un petit país al bell mig dels Pirineus. El 1971 programà la seva primera entrada oficial a Andorra com a copríncep episcopal, càrrec que desenvolupà situant com a persones de confiança antigues amistats montblanquines, com fou el cas de Francesc Badia i Ramon Viñas.

El seu pontificat de 32 anys es veié immers en els aires conciliars que arribaren a l'església catòlica durant tota la segona meitat del segle XX. Això s'esdevingué en paral·lel amb la pèrdua de vocacions que afectà un Martí Alanis que hagué de situar capellans sud-americans a diverses parròquies urgellenques. També destacà la seva labor pastoral dirigint la diòcesi de Solsona de 1974 a 1977.

El 2001, el papa Joan Pau II el nomenà arquebisbe *ad personam*, en reconeixement al seu encert com a copríncep d'Andorra, com ara essent un dels pares

Vista general del Col·legi de la Mare de Déu de la Mercè

Passeig que Montblanc dedicà al Bisbe Martí i detall de la placa nominativa

de la Constitució del Principat, i a la seva trajectòria personal i eclesial. Aquest atorgament es féu efectiu el 29 de juliol en una celebració presidida pel nunci apostòlic a Espanya i Andorra, Manuel Monteiro de Castro. El 12 de maig de 2003 la Santa Seu acceptà la seva renúncia al capdavant del bisbat d'Urgell.

Joan Martí Alanis morí a l'Hospital de Nostra Senyora de l'Esperança de Barcelona el diumenge 11 d'octubre de 2009 i fou enterrat a la Catedral de Santa Maria d'Urgell de la Seu d'Urgell.

Bibliografia

Tot seguit, es posen a l'abast del lector diverses referències bibliogràfiques perquè trobi més informació d'interès sobre el recorregut vital de Joan Martí Alanis:

BADIA, Francesc "El copríncep Joan Martí Alanis, un personatge clau en el reconeixement de la personalitat internacional del Principat d'Andorra", *El Foradot*, (Montblanc): 92, (setembre-octubre 2015).

CORTÉS, Xavier *Col·legi Sant Pau Apòstol: 50 anys educant el talent, construint el futur*. Tarragona: Col·legi Sant Pau Apòstol, 2016. ISBN: 978-84617-76-35-1.

MARTÍ, Joan, *Miscel·lània amb motiu del vuitantè aniversari de l'arquebisbe*. La Seu d'Urgell: Bisbat d'Urgell, 2008.

MARTÍ, Joan, "El nostre món rural", dins: *Butlletí oficial del Bisbat d'Urgell*, núm. 1958. La Seu d'Urgell: Diòcesi d'Urgell, 1983.

MÉRIDA, María, *Entrevista con la Iglesia*. Barcelona: Editorial Planeta, 1982. ISBN: 978- 84320-56-79-6

MORELL, Antoni, *El llarg caminar d'un home bo. Converses amb Joan Martí Alanis*. Andorra: ANM Editors, 2015. ISBN: 978-99920-65-02-0

PETE, Xavier, "Andorra: el refugi literari d'Anton Martí Alanis", dins: *Del Consell de la Terra al Consell General, 600 anys d'història. Homenatge a Pere Canturri i Montanya. Papers de Recerca Històrica 9*. Andorra: Societat Andorrana de Ciències, 2019, p.197-202. ISBN: 978-99920-61-48-0

TORRELL, Josep, et al. *Història del Convent i del Col·legi Episcopal Mare de Déu de la Mercè de Montblanc*. Montblanc: Pagès Editors, 1994. ISBN: 978-84-7935-208-8.